

Liturgijska obnova nakon Drugoga vatikanskog sabora donijela je mnoge novine u doživljavanju bogoslužja i vjerničkoj svijesti o važnosti aktivnog sudjelovanja svakoga pojedinca na konkretnom liturgijskom skupu. Naravno, prema načelu da “svatko vrši sve ono, i samo ono, što na njega spada” (Opća uredba misala, br. 4; dalje: OUM). Prakticiranje toga načela pomoglo je razvijanju svijesti da je konkretno ostvarivanje bogoslužja djelo svih okupljenih vjernika, a ne samo zaređenih predvodnika. OUM dalje upozorava: “Narav služnog svećeništva ukazuje i na jedno drugo svećeništvo koje je od velikog značenja. To je kraljevsko svećeništvo svih vjernika.”

Time je stvorena pogodna klima za ponovno oživljavanje različitih služba uz već postojeće zaređene službenike i oživljavanje svijesti o konkretnom očitovanju otajstva Crkve Mističnog Tijela Kristova. Prakticiranjem bogoslužja s više različitih službenika ublažena je pretjerana klerikalizacija liturgije, a potaknuto uvođenje stalnih i privremenih služba za vjernike laike. Među tim službama danas je osobito aktualna služba izvanrednog djelitelja pričesti.

1. ZNAKOVI VREMENA I AKTUALNOSTI SLUŽBE

Navedena promjena liturgijske prakse osobito je uočljiva u misnom bogoslužju. Sve donedavno vladala je svijest da svećenik “služi misu za vjernike” koji “misu slušaju” ili samo “prisustvuju misi”. Pretjerano jansenističko naglašavanje dostojnog pristupanja na pričest doprinijelo je da se pričešćivanje svelo na veoma rijetke prigode. Najčešće na ispunjavanje izravne crkvene nared-

be da se vjernici trebaju “barem jednom godišnje ispovjediti i o Uskrsu pričestiti”. Spominje se jedna zgoda iz pastoralnog posjeta nekog biskupa i njegovo pitanje župniku: “Koliko se vjernika pričestilo prošle godine u tvojoj župi?” Na župnikov odgovor: “Samo jedan”, biskup je primijetio: “I to je previše!”

Ponovno oživljavanje aktivnog sudjelovanja vjernika u misnom bogoslužju potaklo je razvoj svijesti i kod vjernika da je vrhunac toga aktivnog sudjelovanja pričest, što Konstitucija o svetoj liturgiji (br. 55) preporučuje kao “savršenije sudjelovanje u misi, kojim vjernici nakon svećenikove pričesti blaguju tijelo Gospodnje od te iste žrtve”.

Posaborsko je vrijeme potvrdilo praksu sve češćeg pristupanja vjernika pričesti tako da se broj pričesnika trajno umnoživao, osobito nedjeljom, što je stvorilo problem zaređenim službenicima, a znatno produžilo trajanje pričešćivanja. U mnogim crkvama pričešćivanje traje duže od svih drugih dijelova misnog slavlja. Pridodamo li k tome i teške bolesnike te utamničenike koji bi željeli primiti pričest, barem nedjeljom, opterećenje za zaređene službenike postaje još očitije.

Zbog pomanjkanja broja zaređenih klerika, aktualizirala se potreba uvođenja službenika laika, što je i bila stara crkvena praksa. U počecima ponovnog uvođenja te prakse u naše vrijeme pojavljivalo se određeno opiranje i službenika i običnih vjernika, jer je svijest da je to dopušteno samo zaređenim klericima bila jako uvriježena. Takav je mentalitet zacementiran Zakonikom kanonskog prava iz 1917. g. koji je laicima zabranjivao i dodirnuti liturgijsko posuđe u kojemu su se nalazile posvećene čestice.

2. ODGOVOR CRKVENOG VODSTVA

Službeno crkveno vodstvo uočilo je suvremeni izazov i promjenu vjerničke prakse te višekratnim uputama dopuštalo i poticalo uvođenje pomoćnih i stalnih služitelja pričesti. Tako je već 1969. g. napatkom *Fidei custos* dopušteno da u izvanrednim okolnostima djelatelji pričesti mogu biti i vjernici laici. Nekoliko godina kasnije, 1972., uvedene su stalne službe lektora (čitača) i akolita (služitelja oltara), za koje je predviđen i poseban obred postavljanja u službu. Uputa započinje riječima *Ministeria quaedam*. Za ovdje razmatranu problematiku za nas je zanimljiva služba akolita kojemu se povjerava trajna služba djelatelja priče-

sti. On tu službu prakticira kao pomoć prezbiteru i đakonu i to svaki put kad se ukaže potreba.

I, konačno, za našu je problematiku važan naputak *Immense caritatis* iz 1973. g. kojom se ponovno ustanovljuje služba izvanrednog poslužitelja Euharistije ili, jednostavnije, djelitelja pričesti, kako se kod nas udomaćilo nazivati te službenike. Taj ćemo crkveni dokument pobliže analizirati i iz njega izvući praktične poticaje. Za početak spomenimo da se služba izvanrednog djelitelja pričesti podjeljuje vjernicima laicima s ciljem da pomažu prije spomenutim redovitim djeliteljima pričesti za vrijeme euharistijskog slavlja, u produžetku štovanja euharistije izvan mise te kao nositelji onima koji, zbog različitih razloga, ne mogu prisustvovati zajedničkom misnom slavlju. Povijest Crkve poznaje praksu još od 2. stoljeća da vjernici laici čuvaju i dijele svetu pričest zatvorenicima i bolesnicima, osobito kao pričest na času smrti, tzv. *viaticum* (popudbina).

Opća uredba Rimskog misala (treće tipsko izdanje 2002. br. 100) predviđa da se u slučaju nedostatka *“postavljenog akolita, za služenje pri oltaru i kao pomoć svećeniku i đakonu, mogu odrediti poslužitelji laici koji nose, križ, svijeće, kadionicu, kruh, vino, vodu, a mogu biti također opunomoćeni za dijeljenje svete pričesti kao izvanredni služitelji”*. U broju 162. nalazi se još konkretnija uputa: *“U dijeljenju pričesti svećeniku mogu pomagati i drugi nazočni prezbiteri. Ako njih nema, a broj pričesnika bude velik, svećenik može u pomoć pozvati izvanredne služitelje, tj. postavljenoga akolita ili i druge vjernike koji su za to ovlašteni. U slučaju potrebe, svećenik tu službu može jednokratno povjeriti i drugim prikladnim vjernicima.”*

Tu suvremenu potrebu ozakonio je i Zakonik Katoličke Crkve, koji u kan. 230, § 3 propisuje: *“Gdje bi potreba Crkve to savjetovala, ako nema službenika, mogu i laici, iako nisu čitači ili akoliti, preuzeti neke njihove službe, naime, obavljati službu riječi, predvoditi u bogoslužnim molitvama, krstiti i dijeliti svetu pričest prema pravnim propisima.”*

3. PRAKTIČNE PRIMJENE

Uočavajući suvremene pastoralne potrebe i računajući na dopuštenja i naputke crkvenog vodstva, bilo bi veoma korisno da mjesni ordinariji uvedu praksu i odrede način podjeljivanja službe izvanrednog djelitelja pričesti. Prije podjeljivanja te služ-

be svakako treba napraviti: plan odabira kandidata i kriterije za taj odabir, organizirati prikladnu pouku, odrediti oblik i vrstu liturgijske odjeće, izdati pisani dekret o imenovanju te predstaviti djelatelja zajednici prije prvog prakticiranja službe uz predviđeni obred.

3.1. *Nositelji službe*

Navedeni naputak *Immensae Caritatis* (dalje: IM) veli da su vršitelji službe izvanrednog djelatelja pričesti pojedinačno izabrani vjernici laici, prikladno pripremljeni, a odlikuju se uzornim kršćanskim življenjem, vjerničkom praksom i ponašanjem. Uvode se u službu na određeno vrijeme, a – ako to okolnosti zahtijevaju – to može biti i trajno. Pri odabira tih službenika treba brinuti da bude *“zrela, krštena i potvrđena osoba, muškarac ili žena ... da gaji pobožnost prema Presvetoj euharistiji i da svjedoči Krista pred drugim vjernicima. Neka nitko ne bude određen za tu službu ako svojim ponašanjem izaziva čuđenje kod drugih vjernika”*.

Među najpogodnijim zvanjima i udrugama vjernika koja su prikladna da se između njihovih članova odaberu izvanredni djelatelji pričesti, IM navodi: sjemeništince, redovnike i redovnice, osobito starješine muških i ženskih redovničkih zajednica koji nisu nositelji svetih redova, katehiste, poslužnike koji čitaju i pjevaju za vrijeme bogoslužja.

Među obilježjima nositelja liturgijske službe izvanrednog djelatelja pričesti važno je uočiti da je ta služba *izvanredna* za razliku od službe *redovitih* djelatelja pričesti, zaređenih i postavljenih u službu: biskupa, prezbitera, đakona i akolita. Dok se ne ustali praksa stalnih đakona i akolita, izgleda da nam služba izvanrednih djelatelja pričesti ostaje jedini izbor i postaje redovita praksa. Ipak, nikada ne smijemo izgubiti s vida da je najvažnije u svemu tome da se svim vjernicima omogući blagovanje euharistijske žrtve bez većih zapreka i poteškoća. U tom ozračju treba prikladnim liturgijskim poukama i praktičnom izvedbom upućivati na ministerijalnu strukturu Crkve, Naroda Božjega, koja se odražava na liturgijskom skupu raznolikim hijerarhijski uređenim službama.

3.2. *Što uključuje služba izvanrednog djelatelja pričesti?*

Prije nego ukratko iznesemo što sve može i treba raditi taj službenik treba naglasiti da njegova služba nije samo da dije-

li pričest pa bi i u nazivu to trebalo istaknuti: bolje bi ga bilo nazivati *služitelj* pričesti, a ne samo *djelitelj*. Ipak, zbog raširena i općenito prihvaćena naziva te radi lakšeg sporazumijevanja, ostajemo kod naziva *djelitelj*.

– *Nositi pričest teškim bolesnicima* – Suvremeno društvo obiluje domovima za stare i nemoćne osobe te prihvatilištima za palijativnu skrb. Omogućiti vjernicima tih ustanova, koji ne mogu doći u crkvu, da bez većih poteškoća po pričesti postanu dionici zajedničke misne žrtve, ozbiljna je obveza odgovornih crkvenih osoba, osobito župnika. Pomoć izvanrednih djelitelja pričesti u tim slučajevima može biti dragocjeno olakšanje svećenicima, a velika radost i duhovna okrjepa bolesnim vjernicima. Istovremeno ta će praksa ublažiti općenito raširenu svijest da svećenik dolazi bolesnicima samo kao djelitelj posljednje pomasti pa prema tome i nekakav navjestitelj skore smrti što izaziva nelagodu i strah kod bolesnika i njegove rodbine. U svakom slučaju, služba izvanrednog djelitelja pričesti ne oslobađa svećenika da redovito dijeli pričest. Ovo je samo pomoć svećeniku i prigoda da se više posveti ostalim obvezama.

– *Dijeliti pričest za vrijeme euharistijskog slavlja* – Svjedoci smo da je broj vjernika koji se redovito nedjeljom pričješćuju sve veći, a broj zaređenih svećenika i đakona sve manji. To često remeti normalan tijek misnog slavlja, znatno produžuje obred te stvara nepotrebnu nervozu kod većine vjernika, osobito djece. A sve se to pojačava kad je svećenik starija osoba ili opterećen nekim smetnjama ravnoteže i slično.

– *Dijeliti pričest izvan euharistijskog slavlja* – To se prakticira u izvanrednim zgodama u crkvi ili u kapelici u kojoj se čuva Presveti sakrament

– *Izlagati Presveti sakrament na klanjanje* – To je osobito aktualno u crkvama ili oratorijima u kojima se Presveti sakrament izlaže na klanjanje trajno ili povremeno. U tu svrhu može se služiti pokaznicom ili stavljajući ciborij s posvećenim hostijama na oltar te nakon završetka klanjanja pohraniti u tabernakul. Tu službu mogu obavljati i žene, osobito u samostanima redovnica, u domovima hendikepiranih ili starih i nemoćnih.

3.3. *Liturgijska odjeća izvanrednog djelitelja pričesti*

Izgled, kroj i eventualni simbolični ukrasi nisu propisani općim zakonodavstvom, nego je to prepušteno mjesnim i pokra-

jinskim ordinarijima koji bi to svakako trebali odrediti. Pri tom treba posebno paziti da se, zbog sličnosti odjeće, ne pobrkaju sa službom svećenika ili đakona. Zbog toga ne dolazi u obzir oblik koji bi podsjećao na štolu. Alba je temeljna odjeća svih službenika, a za ovu bi službu preko nje trebalo obući posebnu odjeću koja bi pokrivala ramena, okruživala vrat te jednim dijelom pokrivala prsa a drugim leđa. Trebala bi biti tako dizajnirana da se može upotrijebiti i bez albe. Zbog toga bi znak križa i(li) dizajnirana hostija bili prikladan i djelotvoran simbol osobito kod pričješćivanja bolesnika.

3.4. Predstavljanje i uvođenje u obred

Prije nego izvanredni djelatelj pričesti prvi put vrši svoju službu, svećenik ga treba predstaviti zajednici i obredno uvesti u službu. To se odnosi na one koji su izabrani, prošli određenu formaciju i dobili pisano imenovanje, ali i na one koje svećenik, u izvanrednim prigodama, odredi za pojedini slučaj. Jednostavni obred donesen je u Misalu, a sastoji se od svećenikova blagoslova nakon zaziva "Jaganjče Božji" u misi. Obred izabranih djelatelja svečaniji je i uključuje odijevanje specifične odjeće i pružanje posude (čestičnjaka) za pričješćivanje kao znaka njihove službe.

Raznolikost liturgijskih služba suvremeni je znak vremena koji, uz praktičnu stranu, ima i odgojno-navjestiteljsku ulogu konkretna očitovanja hijerarhijske otajstvenosti Crkve. Među tim znakovima služba izvanrednog djelatelja pričesti pokazuje se urgentnom i veoma korisnom. Znak bi trebalo očitati i praktično na njega odgovoriti. Mjesnim ordinarijima pripada konačna odluka i preporuka. Ali inicijative trebaju stizati s terena i od pojedinaca koji se po službi bave tom problematikom. U tom duhu možda ovaj poticaj i ne ostane samo glas vapijućeg u pustinji.